

Arbetsmarknadsdepartementet

Adressater: se bilaga

Uppdrag att förbereda för stöd till utsatta för prostitution och närliggande målgrupper

Regeringens beslut

Regeringen ger Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen, länsstyrelserna och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) i uppdrag att förbereda för regionalt och nationellt stöd i syfte att kommuner och regioner ska kunna erbjuda

- exitprogram för personer som har utsatts för prostitution, människohandel för sexuella ändamål eller övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi, och
- program för barn som har utsatts för människohandel för sexuella ändamål eller andra former av sexuell exploatering, inklusive i form av att skildras i bilder eller filmer som sprids.

Uppdraget består av två delar.

Den första delen av uppdraget innebär att Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen och länsstyrelserna ska ta fram ett sammanhållet förslag på vilket stöd för yrkesverksamma som nationella myndigheter och länsstyrelserna ska kunna ge kommuner och regioner för att de program som omfattas av uppdraget ska kunna erbjudas i enlighet med vad som framgår under rubriken Närmare om uppdraget, Ett sammanhållet förslag avseende stöd för yrkesverksamma. Den här delen av uppdraget ska samordnas av Jämställdhetsmyndigheten.

Myndigheterna ska, när den här delen av uppdraget utförs, inhämta kunskap och erfarenheter från Barnombudsmannen, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet, Migrationsverket, Konsumentverket, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Kommuner och Regioner, kommunala och regionala aktörer samt Plattformen Civila Sverige mot människohandel och andra organisationer i det civila samhället som idag erbjuder stöd för målgrupperna.

Den andra delen av uppdraget innebär att Socialstyrelsen vid behov ska anpassa befintliga kunskapsstöd eller ta fram nya kunskapsstöd, inklusive stödmaterial för kompetensutveckling, för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete för vuxna och barn i de målgrupper som beskrivs ovan, i enlighet med vad som framgår under rubriken Närmare om uppdraget, Kunskapsstöd för yrkesverksamma.

SBU ska, i dialog med Socialstyrelsen, ta fram det vetenskapliga underlag som Socialstyrelsen behöver för genomförande av uppdraget att vid behov anpassa befintliga kunskapsstöd eller ta fram nya kunskapsstöd, i enlighet med vad som framgår under rubriken Närmare om uppdraget, Kunskapsstöd för yrkesverksamma.

Socialstyrelsen ska, när den här delen av uppdraget utförs, inhämta kunskap och erfarenheter från Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid) och Linköpings universitet (Barnafrid – nationellt centrum för kunskap om våld mot barn).

Jämställdhetsmyndigheten ska, med stöd av Socialstyrelsen och länsstyrelserna, senast den 13 mars 2026 lämna en skriftlig delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet, med kopia till Socialdepartementet och Finansdepartementet) i den del som rör att ta fram ett förslag på vilket stöd nationella myndigheter och länsstyrelserna ska kunna ge kommuner och regioner. Delredovisningen ska innehålla beräkningar avseende kommuners och regioners kostnader för införande och utveckling av formerna för programmen de första fem åren.

Jämställdhetsmyndigheten ska, med stöd av Socialstyrelsen och länsstyrelserna, senast den 26 februari 2027 lämna en skriftlig slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet, med kopia till Socialdepartementet och Finansdepartementet) i den del som rör

att ta fram ett förslag på vilket stöd nationella myndigheter och länsstyrelserna ska kunna ge kommuner och regioner.

Socialstyrelsen ska senast den 26 februari 2027 lämna en skriftlig delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet, med kopia till Socialdepartementet) i den del som rör kunskapsstöd för yrkesverksamma. Delredovisningen ska innehålla en genomförandeplan för anpassning av befintliga bedömningsstöd och eventuellt framtagande av nya bedömningsstöd.

Socialstyrelsen ska senast den 1 mars 2029 lämna en skriftlig slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet, med kopia till Socialdepartementet) i den del som rör kunskapsstöd för yrkesverksamma. Socialstyrelsen ska i rapporten även redogöra för den information som myndigheten tagit del av från SBU.

Redovisningar av uppdraget ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2025 använda högst 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet för budgetåret 2025 uppförda anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagsposten 8, Särskilda jämställdhetsåtgärder – del till Socialstyrelsen.

För uppdraget får länsstyrelserna under 2025 använda högst 1 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet för budgetåret 2025 uppförda anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagsposten 4, Särskilda jämställdhetsåtgärder – del till Länsstyrelsen i Örebro län.

För uppdraget får SBU under 2025 använda högst 750 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet för budgetåret 2025 uppförda anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagsposten 12, Särskilda jämställdhetsåtgärder efter regeringsbeslut. Medlen betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2025. Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2026 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet. Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Skälen för regeringens beslut

Regeringen bedömer att det finns ett behov av att arbeta systematiskt och intensivt för att våldsutsatta ska få det stöd och skydd de behöver innan, under och efter uppbrottsprocesser, vilket omfattar processen att komma ur prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Ett led i detta arbete, vilket aviserades i budgetpropositionen för 2025, är att regeringen stärker stödet till de som är utsatta för prostitution med utgångspunkt i förslagen i betänkandet Ut ur utsatthet (SOU 2023:97). Regeringen bedömer vidare att personer som har utsatts för övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi bör kunna ta del av motsvarande stöd, i enlighet med förslag i betänkandet Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras (SOU 2023:98).

Den nya socialtjänstlag som träder i kraft den 1 juli 2025 syftar till att skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar, mer förebyggande, lätt tillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst (jfr prop. 2024/25:89). Av de övergripande målen för verksamheten framgår att socialtjänsten ska arbeta förebyggande, vara lätt tillgänglig och att den ska främja både jämlika och jämställda levnadsvillkor. För att socialtjänsten ska kunna nå fler på ett enklare sätt och i ett tidigare skede ges även socialnämnden befogenhet att erbjuda vissa insatser utan individuell behovsprövning. Uppsökande arbete, tillgänglighet och tidig kontakt förutsätter också att socialtjänsten samverkar med andra aktörer såsom skolan, hälso- och sjukvården och rättsväsendet.

Syftet med uppdraget är att det ska finnas regionalt och nationellt stöd som kommuner och regioner i samverkan med andra berörda aktörer ska kunna använda för att inom ramen för befintligt ansvar kunna erbjuda de exitprogram och program för barn som omfattas av uppdraget. Det innebär exitprogram för personer utsatta för prostitution, människohandel för sexuella ändamål eller övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi respektive program för barn utsatta för människohandel för sexuella ändamål eller andra former av sexuell exploatering, inklusive i form av att skildras i bilder eller filmer som sprids. Främst berörda inom kommuner och regioner är socialtjänst och hälso- och sjukvård.

Kommunerna ska med det stöd som avses i detta uppdrag ha möjlighet att, i samverkan med regioner och andra berörda aktörer, erbjuda individuellt utformade exitprogram respektive program för barn. I SOU 2023:97 beskrivs exitprogram för en vuxen person som behöver hjälp att komma

ifrån utnyttjande i prostitution eller människohandel för sexuella ändamål. Detta ska även kunna erbjudas vuxna personer som utsatts för övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi eller utnyttjande under liknande omständigheter. Program för barn beskrivs också i SOU 2023:97. Även barn som utsatts för sexuell exploatering i form av att skildras i bilder eller filmer som sprids ska kunna få stöd genom programmen. Det ska vara möjligt för två eller flera kommuner att samverka om programmen.

Programmen ska i enlighet med förslagen i SOU 2023:97 innebära att en samordnad individuell plan utformas, i enlighet med bestämmelserna i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen, efter samråd med alla berörda i en för individen särskilt sammansatt tvärprofessionell grupp. Den individuella planen ska vara långsiktig och det närmare innehållet ska utformas utifrån den enskildes särskilda behov och det vid varje tid rådande kunskapsläge om vad som är verksamt stöd i en exitprocess respektive för ett barn som har utsatts för sexuell exploatering. Planen ska innefatta de aktörer och åtgärder som behövs för att den utsatta varaktigt ska kunna lämna sin utsatta situation och etablera sig i en ny socialt och ekonomiskt hållbar tillvaro. Den individuella planen och den tvärprofessionella gruppen ska under processens gång kunna anpassas till nya eller ändrade behov. Viktiga delar är ofta skydd och boende, traumamedveten omsorg och traumabehandling, hjälp till annan försörjning och ekonomiskt stöd under en övergångsperiod, samt mentorskapsstöd eller stöd från andra personer med egen erfarenhet av samma utsatthet. En annan viktig del kan vara hjälp med budget- och skuldrådgivning och eventuellt skuldsanering. Det kan även finnas behov av provtagning för hiv och andra sexuellt överförbara infektioner. Vidare ska det finnas en utpekad person som har ansvar för samordningen av insatserna genom hela processen. Detta bör vara en anställd inom socialtjänsten, som antingen efter delegationsbeslut själv kan fatta, eller som kan initiera, beslut om olika typer av insatser, till exempel skyddat boende och ekonomiskt bistånd.

Närmare om uppdraget

Ett sammanhållet förslag avseende stöd för yrkesverksamma

Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen och länsstyrelserna ska ta fram ett sammanhållet förslag på vilket stöd för yrkesverksamma som behöver finnas på nationell nivå och från länsstyrelserna för att kommuner i samverkan med regioner och andra aktörer i alla delar av landet ska ha möjlighet att erbjuda

sådana program som omfattas av detta uppdrag. Detta omfattar förslag på vilka samverkansformer som behöver upprättas för att ett samordnat stöd ska kunna implementeras, vilka aktörer som behöver nås av stödet, behov av övrigt stöd för genomförande samt behov av kunskapsstöd.

Myndigheterna ska vidare analysera och redogöra för vilka kostnader ett införande och utvecklingen av formerna för programmen kommer att innebära. Målgrupperna omfattas redan av kommuners och regioners ansvar, men om stödet ska ges i form av exitprogram och program för barn behöver arbetsformerna utvecklas och berörda aktörer behöver se över hur individer i målgrupperna nås av relevanta insatser. Detta arbete bedömer regeringen kommer att innebära en tillfällig kostnadsökning för de kommuner och regioner som väljer att utveckla och införa programmen.

Myndigheterna ska beakta redan fungerande strukturer hos berörda aktörer på lokal och regional nivå, vilket omfattar de regionala samverkans- och stödstrukturerna (RSS) och redan etablerade aktörer med specifik kompetens om målgrupperna, såsom Mikamottagningar, barnahus och civilsamhällesorganisationer. Det stöd som ges av regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel ska beaktas. När det gäller utländska personer ska de insatser som görs inom Nationella Stödprogrammet och Återvändandeprogrammet beaktas och eventuella samverkansmöjligheter omhändertas. Myndigheterna ska även beakta andra närliggande stöd och strukturer där det finns möjlighet till synergier, exempelvis det stöd som ges till utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck vid regionala resurscentra.

Myndigheterna ska verka för att utformningen av förslagen beaktar och går i linje med det pågående omställningsarbetet av socialtjänsten samt reformarbetet för en god och nära vård. För att tillvarata synergier och erfarenheter ska uppdraget i den mån det är möjligt även samordnas med Socialstyrelsens pågående uppdrag att föreslå vilka åtgärder som kan vidtas för att tillgången till samordnat stöd för våldsutsatta kan öka och förbättras (S2023/03257).

Myndigheterna ska särskilt beakta att exitprogram och program för barn ska kunna erbjudas och genomföras för personer med särskilda sårbarheter såsom skadligt bruk och beroende, personer med utländsk bakgrund, personer med funktionsnedsättning och hbtqi-personer. När det gäller program för barn ska särskilda bestämmelser som gäller barn beaktas. Det

innefattar rätt till omedelbart skydd för att inte utsättas för fortsatta brott av förövare. Myndigheterna ska även beakta den kunskap som tas fram av Barnombudsmannen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd i uppdraget om utvecklat föräldraskapsstöd och kontaktvägar för barn som utsatts för våld och sexuell exploatering (A2025/00608).

Kunskapsstöd för yrkesverksamma

Socialstyrelsen ska vid behov anpassa befintliga kunskapsstöd eller ta fram nya kunskapsstöd, inklusive stödmaterial för kompetensutveckling, för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med identifiering, skydd, stöd, vård och rehabilitering av personer som ingår i uppdragets målgrupper. Stöden ska ta fasta på både fysiska och psykiska vårdbehov hos den enskilde. I uppdraget ingår även att bidra till att kunskapsstöd inom området sprids och implementeras.

I uppdraget ingår att göra en bedömning av vilka befintliga bedömningsstöd för att bedöma risker och behov av skydd och stöd som kan anpassas till de berörda målgruppernas specifika förutsättningar samt om nya bedömningsstöd behöver tas fram. Bedömningsstöden ska även avse insatser för att förebygga upprepad utsatthet. Det är av stor vikt att metoder för att bedöma risker samt behov av skydd och stöd är anpassade efter de berörda målgruppernas olika förutsättningar, varav en gemensam är att det ofta inte finns en enskild våldsutövare. Myndigheten ska med grund i detta ta fram en genomförandeplan för anpassning av befintliga bedömningsstöd och eventuellt framtagande av nya bedömningsstöd.

Genomförandet ska vara väl samordnat med myndighetens pågående uppdrag till stöd för socialtjänstens omställning (S2025/00116) och uppdraget att stödja genomförandet inom vård och omsorg av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (A2022/01028). När det gäller barn ska uppdraget genomföras samordnat med uppdraget att ta fram ett nationellt hälsoprogram för barn och unga (S2023/02379).

SBU ska, i dialog med Socialstyrelsen, ta fram det vetenskapliga underlag som Socialstyrelsen behöver för genomförande av uppdraget att vid behov anpassa befintliga kunskapsstöd eller ta fram nya kunskapsstöd. Det vetenskapliga underlaget ska ta fasta på både fysiska och psykiska vårdbehov hos den enskilde. Det ska även avse insatser för att förebygga upprepad

utsatthet. Utsatta personer med komplex traumatisering, samsjuklighet i t.ex. psykisk ohälsa eller intellektuell funktionsnedsättning och skadligt bruk eller beroende av t.ex. alkohol och narkotika ska särskilt uppmärksammas. I uppdraget ingår att identifiera kunskapsluckor och forskningsbehov.

Regeringen beräknar att medel kommer att avsättas för uppdraget för 2026–2029 under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget.

På regeringens vägnar

Mats Persson

Frida Hansson

Kopia till

Fi/OFA/K

Fi/OFA/KO

Fi/OFA/SFÖ

Fi/SKA

Ju/KRIM

Ju/PO

Ju/NM

S/HC

S/SOF

S/SL

U/UH

Barnombudsmannen

Brottsförebyggande rådet

Kammarkollegiet

Konsumentverket

Kronofogdemyndigheten

Linköpings universitet (Barnafrid –nationellt centrum för kunskap om våld mot barn)

Myndigheten för delaktighet

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Migrationsverket

Polismyndigheten

Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid)

Sveriges Kommuner och Regioner

Plattformen Civila Sverige mot människohandel

Bilaga 1

Fortsättning adressater

Jämställdhetsmyndigheten

länsstyrelserna

Socialstyrelsen

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering